

POJAM I KARAKTERISTIKE OBJEKTA KRIVIČNIH DELA ZLOUPOTREBE OPOJNIH DRUGA¹

prof. dr Dragan Jovašević

*redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, Republika Srbija,
jovas@prafak.ni.ac.rs.*

Apstrakt: *U savremenom kriminalitetu, pored privrednog, imovinskog i korupcijskog kriminaliteta, veliki udeo zauzima i narkokriminalitet. On obuhvata oblike ispoljavanja krivičnih dela fizičkih i pravnih lica koja su upravljena na ugrožavanje zdravlja ljudi putem preduzimanja različitih delatnosti proizvodnje, prerade ili stavljanja u promet opojnih droga (i sličnih supstanci i preparata), odnosno omogućavanja drugim licima da uživaju opojne droge. Sva ova krivična dela predstavljaju krivična dela zloupotrebe opojnih droga. To znači da se ona vrše prema posebnoj vrsti objekta napada – prirodnim ili sintetičkim opojnim drogama, odnosno drugim sličnim supstancama i preparatima čiji pojam, vrste i karakteristike određuju medicinski propisi, Upravo o specifičnim aspektima objekta kod krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga govori ovaj rad.*

Cljučne reči: *krivično delo, zdravlje ljudi, objekt, opojne droge, preparati, medicinski propisi*

1. UVOD

Na bazi potpisanih i ratifikovanih međunarodnih dokumenata univerzalnog karaktera (OUN) u Republici Srbiji, pored zdravstvenih (medicinskih) zakona i Strategije o sprečavanju zloupotrebe droga za period od 2014–2021.godine sa odgovarajućim Akcionim planom, sprečavanjem i suzbijanjem narkokriminaliteta (kao različitih oblika/vidova ispoljavanja krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga) bavi se i kazneno (privredno-prestupno i prekršajno), a naročito krivično zakonodavstvo. Pri tome treba ukazati na rešenje Zakona o prihoaktivnim kontrolisanim supstancama² (član 3, tačka 12.) koja određuje zloupotrebu psihoaktivnih kontrolisanih supstanci kao “upotrebu (u najširem smislu) psihoaktivnih kontrolisanih supstanci koje su zabranjene, kao i upotrebu psihoaktivnih kontrolisanih supstanci na način, u količinama i za indikacije za koje nisu propisane”.

Krivični zakonik Republike Srbije³ (2005.godine) sa nizom novela do 2019.godine u posebnom delu, u glavi dvadeset trećoj pod nazivom: “Krivična

¹ Rad je nastao kao rezultat finansiranja od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS prema ugovoru broj 451-03-68/2022-14/200120.

² Službeni glasnik RS, br. 99/2010 i 57/2018.

³ Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012,

dela protiv zdravlja ljudi” predviđa tri posebna, samostalna krivična dela zloupotrebe opojnih droga sa više različitih oblika i vidova ispoljavanja, te sistemom krivičnih sankcija za njihove učinioce, kao i pravilima za utvrđivanje krivične odgovornosti njihovih učinilaca. To su sledeća krivična dela zloupotrebe opojnih droga: a) neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga - član 246. KZ, b) neovlašćeno držanje opojnih droga – član 246a. KZ i c) omogućavanje uživanja opojnih droga – član 247. KZ.

U pogledu pravne prirode ovih krivičnih dela, možemo reći da se ovde radi o međunarodnim krivičnim delima u širem smislu (kao nepravim, mešovitim međunarodnim krivičnim delima) prema shvatanju pravne teorije (Jovašević, 2011:141-145). Naime, na pravnu prirodu krivičnih dela ove vrste ukazuje osnov njihove inkriminacije u domaćem, internom krivičnom zakonodavstvu. To su krivična dela čija obeležja, sadržinu i karakteristike utvrđuju tri univerzalne međunarodne konvencije koje su donete u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija, odnosno odgovarajući propisi Evropske unije i Saveta Evrope. Potpisivanjem i ratifikovanjem ovih međunarodnih dokumenta od strane ranije SFR Jugoslavije (kao pravnog prethodnika Republike Srbije), naša država je preuzela obavezu da takva krivična dela predvidi u nacionalnom zakonodavstvu polazeći od okvira definisanih takvim konvencijama, ali uz vrste i mere kazne, odnosno drugih krivičnih sankcija za njihove učinioce, propisane od strane domaćeg zakonodavca.

Kod krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga u pravnom sistemu Republike Srbije pod nazivom: “Krivična dela protiv zdravlja ljudi” (glava dvadesetteća Krivičnog zakonika) su na jednoobrazan način određeni objekti krivičnog dela. U skladu sa teorijom opšteg dela krivičnog prava razlikuju se dve vrste objekata krivičnog dela. To su: a) objekt zaštite i b) objekt napada (Stojanović, 2022:117-119).

2. OBJEKT ZAŠTITE

Za objekat zaštite ili zaštitni objekat u smislu dobra, vrednosti ili interesa koji se štiti od povrede ili ugrožavanja propisivanjem krivičnih sankcija (Vuković, 2021:213-215) kod krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga se može reći da je to dvojako određeni skup vrednosti. To su:

a) međunarodno pravo u oblasti opojnih droga u smislu skupa univerzalnih ili regionalnih međunarodnih dokumenata koji uređuju režim proizvodnje, gajenja, prerade, prometa, tranzita, transporta, izvoza, uvoza, korišćenja, skladištenja, upotrebe ili posedovanja opojnih droga (odnosno srodnih supstanci kao što su psihoaktivne kontrolisane supstance ili prekursori) i

b) zdravlje ljudi. Zakon o javnom zdravlju Republike Srbije⁴ uređuje oblasti delovanja javnog zdravlja, nadležnosti, planiranje, sprovođenje aktivnosti u vezi sa očuvanjem i unapređenjem zdravlja stanovništva, kao i način finansiranja s ciljem ostvarivanja javnog interesa, stvaranjem uslova za očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva putem sveobuhvatnih aktivnosti društva. Ovaj zakon (član 2, tačka 1.) definiše zdravlje kao “stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili nesposobnosti. S druge strane, javno zdravlje (tačka 2.) predstavlja skup znanja, veština i aktivnosti usmerenih na unapređenje zdravlja, sprečavanje i suzbijanje bolesti, produženje i poboljšanje kvaliteta života putem organizovanih mera društva.

Zakon o javnom zdravlju proglašava sledeća načela javnog zdravlja (član 3.): a) usmerenost na stanovništvo kao celinu, društvene grupe i pojedince sa ciljem očuvanja i unapređenja zdravlja koja se ostvaruje učešćem celokupnog društva, b) zastupljenost zdravlja u svim politikama sa ciljem da se objedine naponi i koordiniraju nadležnosti svih nosilaca i učesnika u oblasti javnog zdravlja, c) postizanje solidarnosti i jednakosti u javnom zdravlju za sve i naglašena pažnja za potrebe osetljivih društvenih grupa, d) odgovornost svih nosilaca i učesnika u sistemu javnog zdravlja u okviru svojih nadležnosti i aktivnosti i e) naučna zasnovanost sa ciljem da se oblasti delovanja u javnom zdravlju zasnivaju na raspoloživim stručnim i naučnim dokazima.

Oblasti delovanja javnog zdravlja su u Republici Srbije određene kao (član 5. Zakona o javnom zdravlju): a) fizičko, mentalno i socijalno zdravlje stanovništva, b) promocija zdravlja i prevencija bolesti, c) životna sredina i zdravlje stanovništva, d) radna okolina i zdravlje stanovništva, e) organizacija i funkcionisanje zdravstvenog sistema i f) postupanje u kriznim i vanrednim situacijama.

Ovakvo zakonsko uređenje zaštite zdravlja ljudi je utemeljena Ustavom Republike Srbije (2006.)⁵ u okviru sistema ustavnopravne zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Za temu našega rada posebno je značajan drugi deo Ustava pod nazivom: “Ljudska i manjinska prava i slobode”. Među “osnovnim načelima” poseban značaj je dat prvom načelu pod nazivom: “Neposredna primena zajemčenih prava” (član 18.). Prema ovom ustavnom načelu (postulatu), ljudska i manjinska prava zajemčena Ustavom se neposredno primenjuju. Ustavom se jemče, i kao takva, neposredno se primenjuju ljudska i manjinska prava zajemčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima i zakonima (Nastić, 2021:171-179).

Drugi deo Ustava Republike Srbije pod nazivom: “Ljudska i manjinska prava i slobode”, posle ustavnih načela nabraja garantovana ljudska prava i slobode (u istoimenoj glavi). U sistemu ljudskih prava na prvom mestu, u članu 23. Ustava, se nalazi garantovanje: “Dostojanstva i slobodnog razvoja ličnosti”.

⁴ Službeni glasnik RS, br. 15/2016.

⁵ Službeni glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021.

Prema ovom ustavnom rešenju "ljudsko dostojanstvo je neprikosnoveno i svi su dužni da ga poštuju i štite. Svako ima pravo na slobodan razvoj ličnosti, ako time ne krši prava drugih koja su zajemčena Ustavom". "Pravo na život" (član 24.) je garantovano na način da je "ljudski život neprikosnoven, pri čemu je zabranjeno kloniranje ljudskih bića". Logično je da se ovo ljudsko pravo nalazi na prvom mestu jer bez njegovog efikasnog obezbeđenja nema mogućnosti uopšte za korišćenje bilo kog drugog ljudskog prava i slobode (Bataveljić, 2013:89.93).

Za zaštitu zdravlja čoveka (Milosavljević, Popović, 2023:171-173) uopšte od posebne je vrednosti odredba člana 25. Ustava Republike Srbije koja glasi: "Nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta". Na ovom mestu Ustav naglašava da je "fizički i psihički integritet nepovrediv, pa niko ne može biti izložen mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, niti podvrgnut medicinskim ili naučnim ogledima bez svog slobodno datog pristanka" (Teofilović, 2023:109-111).

"Zdravstvena zaštita" je garantovana članom 68. Ustava Republike Srbije na sledeći način (Milošević, 2021:117-121): "Svako ima pravo na zaštitu svog fizičkog i psihičkog zdravlja. Deca, trudnice, majke tokom porodiljskog odsustva, samohrani roditelji sa decom do sedme godine i stari ostvaruju zdravstvenu zaštitu iz javnih prihoda, ako je ne ostvaruju na drugi način, u skladu sa zakonom. Zdravstveno osiguranje, zdravstvena zaštita i osnivanje zdravstvenih fondova uređuju se zakonom. Konačno, Republika Srbija pomaže razvoj zdravstvene i fizičke kulture".

3. OBJEKT NAPADA

Kao objekat napada u krivičnom pravu se smatra dobro (predmet) prema kome se preduzima radnja izvršenja krivičnog dela sa ciljem povrede ili ugrožavanja zaštićenog dobra. To je, kod narkokriminaliteta, prema zakonskom određenju "opojna droga".

Opojnim drogama se smatraju u pravnoj teoriji materije koje delovanjem na nervni sistem izazivaju kod onoga ko ih uzima prijatna osećanja, ublažuje bolove, slabe nervnu napetost i sl. (Lazarević, 1993:114-115). Po poreklu one se dele na: a) prirodne i b) sintetičke (veštačke) opojne droge. U okviru prirodnih opojnih droga se razlikuju tri grupe. To su: a) opijumska grupa (gde su najpoznatiji opijum, morfijum i heroin), b) koka grupa (kokain, lišće koke) i c) industrijska konoplja (marihuana, hašiš). Slično dejstvo kao kod opojnih droga poseduju i psihotropne supstance (koje takođe mogu da budu prirodne i sintetičke. Ovde spadaju LSD, meskalin i sl.).

Član 112. Krivičnog zakonika Republike Srbije u glavi dvanaestoj pod nazivom: "Značenje izraza" izričito određuje pojam opojne droge, s tim što treba ukazati odmah na početku da je ovaj pojam doživeo svoju transformaciju od vremena njegovog donošenja do danas. Tako se kao opojna droga (tačka 15.)

prema tekstu Krivičnog zakonika iz 2005.godine⁶ smatraju supstance i preparati koji su propisima zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge. Posle šest godina, Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika⁷ iz 2012.godine, u članu 112, tačka 15. kao opojne droge smatra “supstance i preparate koji su zakonom i drugim propisom zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge i ostale psihoaktivne kontrolisane supstance”. U svakom slučaju kada se kao objekat napada navode opojne droge u smislu “supstance i preparata koji su propisom – zakonskim ili podzakonskim proglašeni za opojne droge”, to ukazuje da se pojam “opojne droge” određuje prema formalnom kriterijumu (u smislu blanketne norme pri definisanju pojma i sadržine konkretnih krivičnih dela protiv zdravlja ljudi).

U pogledu određenja u čemu se sastoji objekat napada kod dela narkokriminaliteta u sudskoj praksi je zastupljeno više različitih gledišta s obzirom da se ovde radi o krivičnom delu sa blanketnom dispozicijom. Naime, propisi iz druge grane prave (medicinskog, zdravstvenog prava) upotpunjuju obeležja njegovog bića. Stoga ako sud u izreci i obrazloženju presude ne navede propis – odluku nadležnog organa kojim su određene supstance proglašene za opojne droge (blanketni propis) time ne čini apsolutno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Dovoljno je blanketni propis navesti u obrazloženju presude ako se radi o krivičnim delima sa blanketnom dispozicijom jer je opštepoznata činjenica da su kokain i marihuana supstance koje su proglašene za opojne droge (presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž. 416/2010).

Tako Zakon propisuje da se opojnom drogom smatraju i psihotropne supstance u koje spada tetrahidrokanabiol (THC), pri čemu nije propisano koliko procenata te psihotropne supstance je potrebno da sadrži određena biljka (marihuana) da bi ona imala svojstvo opojne droge (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2462/2006).

Okrivljeni je neovlašćeno kod sebe imao 12 grama opojne droge «marihuana» sa srednjim sadržajem THC-a, a koji se nalazi evidentiran na popisu opojnih droga. Dakle, posedovao je materije koje su propisom proglašene opojnim drogama (presuda Županijskog suda u Karlovcu Kž.318/2004-3).

Opojna droga - marihuana sadrži psihoaktivnu komponentu tetrahidrokanabiola. Za postojanje ovih krivičnih dela nije bitno utvrđivanje tačne količine psihoaktivne komponente u biljnoj materiji jer su objekti izvršenja ovog dela supstance ili preparati koji su proglašeni za opojne droge pri čemu je veštačenjem utvrđeno da je uzorak oduzet od okrivljenog mase od 7,99 grama koji predstavlja delove biljke kanabis koja se nalazi na listi opojnih droga pri čemu nije od značaja količina navedene psihoaktivne komponente u oduzetoj biljnoj materiji, već je dovoljno da se utvrdi njeno prisustvo (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 848/2008).

⁶ Službeni glasnik RS, br.85/2005.

⁷ Službeni glasnik RS, br.121/2012.

Sud je utvrdio iz nalaza veštaka da je okrivljeni držao opojnu drogu – kokain u određenoj količini koja je oduzeta od njega. Činjenica da je ista bila u praškastoj smeši bele boje sa drugim supstancama nije od uticaja na odluku suda kao ni u kom procentu je opojna droga bila zastupljena u navedenoj smeši. Okrivljeni je oglašen krivim da je držao kokain u količini 9,59 grama i smeši za koju je veštačenjem utvrđeno da je sadržavala samo kokain, već i kreatin, senacetin i benzokain (presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž. 6040/2010).

Prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja potrebno je utvrditi i da li konoplja sadrži u sebi psihoaktivnu komponentu THC (tetrahidrokanabinol) u procentu većem od 0,3%. Polazeći od činjenice da je fizičko-hemijsko veštačenje utvrdilo da predmetna količina osušene biljne materije predstavlja osušene delove konoplje, potrebno je utvrditi vrstu i varijantu ove biljke od čega zavisi i kvalifikacija ovog dela (presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž. 6970/2013).

3.1. Pravo Republike Srbije

Ovakvo pojmovno određenje “opojne droge” u smislu objekta napada kod krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga (narkokriminaliteta) ukazuje da drugi propisi (zdravstvene, medicinske prirode) određuju njihov pojam, sadržinu, karakteristike, osobine, dejstvo i vrste. Zato ćemo na ovom mestu ukazati na različita definisanja pojma “opojne droge” prema: a) ranijem zakonodavstvu SFR Jugoslavije, b) zdravstvenom zakonodavstvu Srbije i c) zakonodavstvu nekih država u regionu.

Raniji Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga SR Jugoslavije⁸ (1996.) kao i prethodni pravni akt ove vrste - Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga SFR Jugoslavije⁹ (1991.) u članu 2. definiše pojam opojnih droga. Tako se pod opojnim drogama smatraju “supstance prirodnog ili sintetičkog porekla čijom se upotrebom mogu stvoriti stanja zavisnosti koja mogu da izazovu oštećenja zdravlja ili na drugi način ugroze ljudski integritet u fizičkom, psihičkom ili socijalnom smislu”. Ovaj pojam obuhvata i psihotropne supstance. Opojne droge utvrđuje nadležni savezni organ (savezno ministarstvo zdravlja) rešenjem koje se objavljuje u Službenom listu SRJ. Proizvodnja i promet opojnih droga mogu se vršiti samo za određene namene kao što su: a) medicinske, b) veterinarske, c) nastavne, d) laboratorijske i e) naučne svrhe (član 4.) i to samo na osnovu odobrenja, odnosno dozvole nadležnog saveznog organa.

Naime, ove supstance se mogu se proizvoditi, uvoziti i izvoziti u količinama koje, prema proceni godišnjih potreba, utvrđuje nadležni savezni organ (član 5.). Takve količine opojnih droga utvrđuju se na osnovu procene

⁸ Službeni list SFRJ, br. 46/91 i Službeni glasnik RS, br. 37/2002 i 108/2005.

⁹ Službeni list SFRJ, br. 13/91 i Službeni list SRJ, br. 45/92.

potreba za narednu godinu koje prijavljuje proizvođač ili drugo pravno lice koje uvozi ili izvozi opojne droge, najdocnije do 31. marta tekuće godine.

Danas važeće zdravstveno zakonodavstvo u oblasti opojnih droga u Republici Srbiji takođe na sličan način izričito određuje pojam ovih supstanci – opojnih droga. To su: a) Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama i b) Zakon o supstancama koje se koriste u nedozvoljenoj proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci.

Tako, Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama Republike Srbije¹⁰ (2010.) u članu 3. tačka 1. pod pojmom psihoaktivna kontrolisana supstanca smatra “svaku supstancu biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Jedinstvenom konvencijom o opojnim drogama¹¹, odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni sistem smanjujući osećaj bola, izazivajući pospanost ili budnost, halucinacije, smetnje u motornim funkcijama, kao i druge patološke ili funkcionalne promene centralnog nervnog sistema. No, ovaj zakon, zakode u odredbi člana 3. daje pojamna određenja drugih, sa opojnim drogama srodnih, sličnih supstanci sa identičnim delovanjem na zdravlje ljudi kao što su:

a) psihotropna supstanca (tačka 2.) – “svaka supstanca biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Konvencijom o psihotropnim supstancama¹², odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni sistem i menja moždane funkcije, zbog čega se menja percepcija, raspoloženje, svest i ponašanje”;

b) preparat (tačka 3.) - magistralni i galenski lek izrađen u skladu sa zakonom kojim se uređuju lekovi i medicinska sredstva,

c) biljka ili deo biljke (tačka 4.) - svaka biljka iz koje se može dobiti psihoaktivna kontrolisana supstanca, a koja je na Spisku u skladu sa potvrđenim konvencijama Ujedinjenih nacija u oblasti psihoaktivnih kontrolisanih supstanci,

d) makova slama (*Stramentum Papaveris*) (tačka 5.) - osušena zrela čaura i stabljika maka, koje se koriste kao prirodna industrijska sirovina za dobijanje opijumskih alkaloida, a posebno morfina,

e) konoplja (tačka 6.) - cvetni ili plodni vrh biljke roda *Cannabis*, odnosno deo biljke roda *Cannabis* koji je iznad zemlje, uključujući i vrh,

f) grm koke (tačka 7.) - svi primerci vrste *Erythroxylon*, a list koke je list grma koke, osim hemijski obrađenog lista iz kog su uklonjeni svi alkaloidi, uključujući i alkaloid ekgoninske klase (kao što su kokain, ekgonin i drugi),

g) nova psihoaktivna supstanca (tačka 14.) - supstanca u čistom obliku ili u obliku preparata koja nije propisana prema Jedinstvenoj konvenciji o opojnim drogama Ujedinjenih nacija iz 1961. godine, izmenama i dopunama Protokola iz 1972. godine i Konvencijom o psihotropnim supstancama

¹⁰ Službeni glasnik RS, br. 99/2010 i 57/2018.

¹¹ Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 2/64.

¹² Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 40/73.

Ujedinjenih nacija iz 1971. godine, a koja može da predstavlja zdravstvenu ili socijalnu pretnju, kao i supstance koje su propisane navedenim Konvencijama i

h) preparat (tačka 15.) - mešavina koja sadrži jednu ili više novih psihoaktivnih supstanci.

Konačno, drugi zdravstveni zakon iz oblasti uređivanja režima opojnih droga u Republici Srbiji - Zakon o supstancama koje se koriste u nedozvoljenoj proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci¹³ (2005.) u članu 2. sadrži sledeće definicije od značaja za određivanje pojma objekta radnje kod krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga. To su: a) prekursor - supstanca koja je utvrđena Spiskom prekursora, kao i smeša supstanci ili prirodni proizvod koji sadrži prekursor, a koji se koriste za nedozvoljenu proizvodnju opojnih droga i psihotropnih supstanci (tačka 1.), b) smeša - mešavina ili rastvor dve ili više supstanci (tačka 1a.), c) prirodni proizvod - supstanca koja se kao takva nalazi u prirodi neprerađena ili prerađena isključivo ručnim, mehaničkim ili gravitacionim putem, rastvaranjem u vodi, flotacijom, ekstrakcijom pomoću vode, destilacijom vodenom parom ili uparavanjem vode, ili izdvojena iz vazduha na bilo koji način (tačka 1b.) i d) supstanca van Spiska prekursora - svaka supstanca koja može da se upotrebi za nedozvoljenu proizvodnju opojnih droga i psihotropnih supstanci, a nije utvrđena Spiskom prekursora - tačka 2. (Coković, 2017:103-120).

3.2. Pravo država u regionu

I druga uporedna zakonodavstva (zdravstvena ili krivična) država u regionu (koje su nastale raspadom SFR Jugoslavije) na više/manje sličan način određuju pojam opojne droge u smislu objekta napada kod krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga (narkokriminaliteta). Pri tome neka inostrana zakonodavstva (npr. Hrvatske) za objekt napada kod ovih krivičnih dela upotrebljavaju samo reč: "droga" (umesto opojne droge), odnosno "tvari koje su propisom proglašene za droge".

U krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine tri zakonska propisa iz ove oblasti određuju pojam "opojne droge". Tako, član 1. tačka 33. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine¹⁴ pod opojnom drogom smatra: a) medicinski lek ili opasnu supstancu sa adiktivnim i psihotropnim svojstvima, b) supstancu koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu, ako podleže kontroli prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina ratifikovala i c) supstancu koja je proglašena opojnom drogom od nadležne institucije Bosne i Hercegovine ili nadležne institucije entiteta.

¹³ Službeni glasnik RS, br. 107/2005 i 25/2019.

¹⁴ Službeni glasnik BIH, br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 i 46/2021.

Prema članu 2.tačka 35. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine¹⁵ opojna droga je: a) medicinski lek ili opasna supstanca s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, b) supstanca koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu ako podleže nadzoru po međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina potvrdila i c) supstanca koja je proglašena opojnom drogom od nadležne institucije Bosne i Hercegovine ili nadležne institucije entiteta (Petrović, 2002:287-310).

Na isti način pojam opojne droge određuje i Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁶. Član 2.tačka 34. KZ Brčko distrikta BIH pod opojnom drogom smatra: a) medicinski lek ili opasnu supstancu s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, b) supstancu koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu ako podleže kontroli prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina ratifikovala ili c) supstancu koju je nadležna institucija Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta ili nadležna institucija entiteta proglasila opojnom drogom.

U analizi krivičnog zakonodavstvo država u regionu utvrđujemo da član 142, tačka 17. Krivičnog zakonika Crne Gore¹⁷ pod opojnim drogama smatra “supstance i preparate koji su propisima zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge”.

S druge strane, krivična zakonodavstva sledećih država iz regiona: a) Severne Makedonije¹⁸, b) Slovenije¹⁹, c) Hrvatske²⁰, odnosno d) Republike Srpske²¹ (kao drugog entiteta u sastavu Bosne i Hercegovine) uopšte ne definišu pojam opojne droge (odnosno “droge” u Hrvatskoj) u smislu objekta napada kod ovih dela.

I zdravstveno zakonodavstvo država u regionu određuju pojam “opojnih droga”. Na ovom mestu izlažemo zakonska rešenja: a) Bosne i Hercegovine, b) Crne Gore i c) Hrvatske.

U Bosni i Hercegovini su u primeni dva zakona u oblasti uređivanja režima opojnih droga. To su: a) Zakon o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe

¹⁵ Službene novine Federacije BIH, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014 i 75/2017.

¹⁶ Službeni glasnik Brčko Distrikta BIH, br. 19/2020.

¹⁷ Službeni list CG, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018 i 3/2020.

¹⁸ Krivičen zakonik na Republika Makeodnija, Služben vesnik na RM, br. 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 827/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 i 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 169/2016, 97/2017, 170/2017 i 248/2018.

¹⁹ Kazenski zakonik, Uradni list RS, br. 55/2008, 66/2008, 39/2009, 91/2011, 55/2014, 6/2016, 38/2016, 27/2017 i 23/2020, 91/2020, 95/2021 i 186/2021.

²⁰ Kazneni zakon, Narodne novine RH, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019 i 84/2021.

²¹ Krivični zakonik, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 64/2017, 104/2018, 15/2021 i 89/2021.

opojnih droga Bosne i Hercegovine²² i b) Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga Republike Srpske²³.

U članu 3. Zakon o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga Bosne i Hercegovine daje definicije osnovnih pojmova u vezi sa opojnim drogama, odnosno njihovom zloupotrebom. Na prvom mestu su data pojmovna određenja supstanci koje inače predstavljaju objekt napada kod krivičnih dela, odnosno prekršaja u vezi sa zloupotrebom opojnih droga. Tu spadaju: a) opojna droga, b) psihotropna supstanca, c) biljka iz koje se dobija opojna droga, d) prekursor, e) druge supstance i f) preparati. Sa ovim supstancama su bliska i sredstva namenjena za proizvodnju opojnih droga (Đorđević, 2014:328-344).

Tako se kao opojna droga smatra svaka supstanca prirodnog ili veštačkog porekla koja je uvrštena u listu opojnih droga u skladu sa međunarodnim konvencijama o kontroli opojnih droga ili na osnovu odluke nadležnog organa u Bosni i Hercegovini. Izraz opojna droga, kako se koristi u ovom zakonu, uključuje i psihotropne supstance koje su uvrštene u listu psihotropnih supstanci, ako psihotropne supstance nisu posebno pomenute (Petrović, 2002:287-310). Psihotropna supstanca je svaka supstanca prirodnog ili veštačkog porekla, koja je uvrštena u listu psihotropnih supstanci u skladu sa međunarodnim konvencijama o kontroli opojnih droga ili na osnovu odluke nadležnog organa u Bosni i Hercegovini. Biljka iz koje se može dobiti opojna droga jeste svaka biljka iz koje se može dobiti opojna droga, a koja je uvrštena u listu tih biljaka u skladu sa međunarodnim konvencijama o kontroli opojnih droga ili na osnovu odluke nadležnog organa u Bosni i Hercegovini, kao i deo takve biljke koji se može upotrebiti za dobijanje opojne droge.

Konačno, Zakon određuje prekursor kao prirodnu ili veštačku supstanca koja se može upotrebiti u proizvodnji opojne droge i koja je uvrštena u listu prekursora u skladu sa međunarodnim konvencijama o kontroli opojnih droga ili na osnovu odluke nadležnog organa u Bosni i Hercegovini, dok supstance označavaju: opojne droge, psihotropne supstance i prekursor koji su uvršteni u listu opojnih droga, psihotropnih supstanci i prekursora u skladu sa međunarodnim konvencijama o kontroli opojnih droga ili na osnovu odluke nadležnog organa u Bosni i Hercegovini. Konačno, preparat je otopina ili smesa, u čvrstom ili tečnom stanju ili u bilo kojem fizičkom obliku, koja sadrži opojnu drogu, psihotropnu supstancu ili biljku iz koje se može dobiti opojna droga.

Drugi zakonski tekst u Bosni i Hercegovini u oblasti zdravstvenog, medicinskog zakonodavstva koji uređuje oblast zloupotrebe opojnih droga jeste Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga Republike Srpske²⁴. Ovaj zakon u odredbi člana 3. definiše opojnu drogu kao svaku supstancu prirodnog ili sintetičkog porekla, uključivši psihotropne supstance koje su uvrštene u listu opojnih droga i psihotropnih supstanci. No, pored ove definicije Zakon na ovom

²² Službeni glasnik BIH, br. 8/2006.

²³ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 110/2003 i 29/2004.

²⁴ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 110/2003 i 29/2004.

mestu određuje i druge pojmove. Tako “supstanca koja se može upotrebiti za izradu opojne droge predstavlja svaku prirodnu ili sintetičku supstancu koja se može upotrijebiti za izradu opojne droge (kao prekursori ili druge hemikalije), uvrštene u listu tih supstanci” (Moslovac, 2019:37-40). Sa njima je slična biljka ili dio biljke iz koje se može proizvesti opojna droga. To je svaka biljka ili dio biljke koji se mogu upotrijebiti za proizvodnju opojne droge (opijumski mak, konoplja i druga biljka prikladna za tu svrhu), koja je uvrštena u listu tih biljaka.

Zakon o sprečavanju zloupotrebe droga Republike Crne Gore²⁵ u članu 2. drogu definiše kao “svako bilje ili supstancu prirodnog ili sintetičkog porekla, kao i psihotropne supstance koje mogu da izazovu promenu ili poremećaj fizičkog i mentalnog zdravlja čovjeka, a koje su obuhvaćene Spiskom droga, psihotropnih supstanci i bilja koje se može koristiti za proizvodnju droga. Drogom se takođe smatra i preparat koji sadrži jednu ili više droga”. Spisak droga se, shodno odredbi člana 4. Zakona, sačinjava u skladu sa međunarodnim standardima i konvencijama Ujedinjenih nacija, kao i preporukama Evropske informacione mreže za droge i zavisnosti od droga (*Reitox*) i Sistema ranog upozorenja na nove sintetičke droge. Spisak droga donosi organ državne uprave (ministarstvo) nadležan za poslove zdravlja, uz mišljenje organa uprave nadležnog za poslove policije i Agencije za lekove i medicinska sredstva. Taj se Spisak droga objavljuje u Službenom listu Crne Gore. Konačno, ovaj Zakon u odredbi člana 5, tačka 1, određuje preparat kao “bilo koji rastvor ili mešavinu, u bilo kom fizičkom stanju, koji sadrži jednu ili više droga, psihotropnih supstanci, bilja ili delova bilja, preparata ili derivata bilja koji se mogu koristiti za proizvodnju droga”.

U Republici Hrvatskoj je u oblasti suzbijanja narkokriminaliteta u primeni Zakon o suzbijanju zloporabe opojnih droga²⁶. I ovaj zakon u prvim odredbama definiše osnovne pojmove na koje se upravo i primenjuje. Tako je u članu 2. tačka 1. Zakona opojna droga određena kao “svaka tvar (supstanca) prirodnog ili umetnog (veštačkog) porekla, uključivši psihotropne supstance (tvari), uvrštene u popis opojnih droga i psihotropnih tvari, dok se kao biljka ili deo biljke iz koje se može dobiti opojna droga (tačka 3.) smatraju “svaka biljka ili deo biljke koji se mogu upotrebiti za izradu opojne droge (kao opijumski mak, konoplja i druga biljka prikladna za tu svrhu), koja je uvrštena u popis tih biljaka”.

3.3. Objekt napada u međunarodnom krivičnom pravu

Nacionalna krivična i medicinska/zdravstvena zakonodavstva u oblasti sprečavanja i suzbijanja pojedinih oblika/vidova ispoljavanja narkokriminaliteta se temelje na međunarodnim standardima.

²⁵ Službeni list CG, br. 28/2011 i 35/2013.

²⁶ Narodne novine RH, br. 107/2001, 87/2002, 163/2003, 141/2004, 40/2007, 149/2009, 84/2011, 80/2013 i 39/2919.

Prvi univerzalni međunarodni dokument obavezujućeg karaktera za sve države koji uspostavlja osnov za jedinstvenu aktivnost država na međunarodnom planu u vezi sprečavanja, suprotstavljanja ili suzbijanja različitih aktivnosti u vezi sa zloupotrebom opojnih droga jeste Jedinstvena konvencija o opojnim drogama²⁷ (1961.). Konvencija zaključuje da je toksikomanija nesreća za pojedinca koja predstavlja privrednu i socijalnu opasnost za čovečanstvo. Stoga se smatra da radi njihove efikasnosti mere koje se preduzimaju protiv zloupotrebe opojnih droga treba da budu koordinirane i opšte, te da opšta akcija takve vrste zahteva međunarodnu saradnju rukovođenju istim načelima i usmerenu zajedničkim ciljevima.

Član 1. Konvencije daje definicije pojedinih pojmova od značaja za njenu jednoobraznu i sveobuhvatnu primenu od strane svih država potpisnica Konvencije. Na prvom mestu su određeni pojmovi u vezi sa opojnim drogama i njihovim pojedinim vrstama kao što su: a) "kanabis" označava cvetonošne ili plodonosne vrhove biljke kanabis (osim zrna i lišća koji nemaju vrhove) iz kojih nije izvučena smola, ma kakva bila njihova primena, b) "biljka kanabis" označava svaku biljku vrste kanabis, c) "kanabisova smola" označava izdvojenu smolu, sirovu ili prečišćenu, dobivenu iz biljke kanabis, d) "cocaier" označava sve vrste žbunja roda *Erythroxylon*, e) "lišće od koke" označava lišće cocaiera, izuzev lišća iz koga je izvađen svaki ekgonin, kokain ili drugi ekgonski alkaloid, f) "opojna droga" označava svaku supstancu iz tabele I i II bilo da je prirodna ili sintetička, pri čemu su ove tabele sastavni deo Konvencije sadržani u prilogu, g) "medicinski opijum" označava opijum koji je pretrpeo prerade potrebne za njegovu terapeutsku upotrebu, h) "opijum" označava zgusnuti sok opijumskog maka, i) "opijumski mak" označava biljku vrste *Papaver somniferum* L, j) "makova slama" označava sve delove (osim semena) opijumskog maka posle košenja i k) "preparat" označava vrstu ili tečnu mešavinu koja sadrži neku opojnu drogue (Delibašić, 2020:26-39).

Konvencija takođe određuje i značenje pojedinih delatnosti koje se preduzimaju u odnosu na opojne droge. To su: a) "gajenje" - gajenje opijumskog maka, cocaiera i biljke kanabis, b) "nedozvoljena trgovina" - gajenje ili svaka trgovina opojnim drogama koji su protivni ciljevima ove konvencije, c) "uvoz" i "izvoz" - materijalno prenošenje opojnih droga iz jedne države u drugu ili sa jedne teritorije na drugu u istoj državi, d) "fabrikacija" - svaka radnja, osim proizvodnje, koja omogućuje da se dobiju opojne droge i obuhvata kako prečišćavanje, tako i preradu opojnih droga u druge i e) "proizvodnja" - radnja koja se sastoji u dobivanju opijuma, koka-lišća, kanabisa i kanabisove smole iz biljaka koje ih daju.

Konvencija o psihotropnim supstancama²⁸ (1971.) u članu 1. navodi da "psihotropna supstanca" označava svaku supstancu, bilo prirodnu ili sintetičku, ili svaki prirodni proizvod iz tabele I, II, III ili IV, koji predstavljaju dodatak

²⁷ Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 2/1964 i 3/1978.

²⁸ Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 40/73.

Konvencije. Uz psihotropnu supstancu Konvencija se odnosi i na preparate. Pojam "preparat" označava: a) rastvor ili mešavinu, bez obzira na njeno fizičko stanje, koja sadrži jednu ili više psihotropnih supstanci i b) jednu ili više psihotropnih supstanci u određenim dozama (Bisio, 1977:113.118).

Na kraju, Konvencija UN protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci (1988.)²⁹ u članu 1. Konvencije, po ugledu i na ranije međunarodne dokumente, pojmovno definiše osnovne vrste opojnih droga. Prema ovom pravnom rešenju: a) "biljka kanabis" označava svaku biljku iz roda Cannabis, b) "žbun koke" označava biljku bilo koje vrste iz roda Erythroxylon, c) "opojna droga" označava svaku supstancu, prirodnu ili sintetičku, navedenu u tabelama I i II Jedinstvene konvencije o opojnim drogama iz 1961. godine, kao i u Konvenciji izmenjenoj Protokolom iz 1972. godine, d) "opijumski mak" označava biljku iz vrste Papaver somniferum L i e) "psihotropna supstanca" označava svaku supstancu, prirodnu ili sintetičku, ili svaku prirodnu materiju navedenu u tabelama I, II, III i IV Konvencije o psihotropnim supstancama iz 1971. godine.

4. ZAKLJUČAK

Narkokriminalitet obuhvata sveukupnost različitih oblika/vidova ispoljavanja krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga u međunarodnom i nacionalnom krivičnom pravu. Radi se o krivičnim delima kojima se na različite, protivpravne, načine ugrožava međunarodnim standardima i nacionalnim ustavnim aktima zagarantovano zdravlje ljudi ili pravo na zaštitu zdravlja.

No, pored objekta zaštite, ova krivična dela imaju i objekat napada u smislu dobra prema kome je neposredno/direktno upravljena radnja izvršenja u cilju povrede ili ugrožavanja zaštićenog dobra, vrednost ili interesa (zdravlja ljudi). Dela narkokriminaliteta u Republici Srbiji propisuje Krivični zakonik u okviru krivičnih dela protiv zdravlja ljudi. Ovde spadaju sledeća krivična dela: a) neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga - član 246. KZ, b) neovlašćeno držanje opojnih droga - član 246a. KZ i c) omogućavanje uživanja opojnih droga - član 247. KZ. Na više/manje sličan način ove inkriminacije poznaju i druga krivična zakonodavstva država u regionu.

Sva su ova krivična dela, bilo u krivičnom zakonodavstvu Srbije, odnosno drugih država u regionu jugoistočne Evrope upravljena protiv više/manje istog objekta napada - opojnih droga. Međunarodni dokumenti (doneti u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija), kao i domaće krivično, ali još više i medicinsko/zdravstveno zakonodavstvo pojedinih država na specifičan način određuju pojam, vrste, osobine, karakteristike i klasifikacije opojnih droga, odnosno drugih njima sličnih/srodnih prirodnih ili veštačkih supstanci ili preparata u smislu objekta napada. Upravo se prema ovako definisanim

²⁹ Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 14/90.

objektima preduzimaju radnje izvršenja pojedinih oblika, odnosno vidova ispoljavanja krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga u domaćem, ali i uporednom krivičnom zakonodavstvu.

Literatura

- Bataveljić, D. (2013). *Praktikum za ustavno pravo*. Kragujevac: Pravni fakultet.
- Bisio, B. (1977). *Psiha i droga*. Zagreb: N. Smailagić.
- Coković, S. (2017). Krivično delo neovlašćeno držanje opojnih droga u domaćem i uporednom krivičnom pravu. *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*. 77, 103-120.
- Delibašić, V. (2020). Nova rešenja kod krivičnih dela u vezi sa opojnim drogama. *Branič*. 2, 26-39.
- Dorđević, V. (2014). Psihoaktivne supstance, zavisnost i ličnost. *Svet rada*. 3, 328-344.
- Jovašević, D. (2011). *Međunarodno krivično pravo*. Niš: Pravni fakultet.
- Lazarević, Lj. (1993). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Savremena administracija.
- Miloslavjević, B., Popović, D. (2023). *Ustavno pravo*. Beograd: Službeni glasnik.
- Milošević, J. (2021). *Pravo dece na zdravlje*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Moslovac, B. (2019). Strogoća načela zakonitosti na kušnji – normiranje droge. *Hrvatska pravna revija*. 6, 37-40.
- Narodne novine RH, br. 107/2001, 87/2002, 163/2003, 141/2004, 40/2007, 149/2009, 84/2011, 80/2013 i 39/2919.
- Narodne novine RH, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019 i 84/2021.
- Nastić, M. (2021). *Ustavna zaštita ljudskih prava*. Niš: Pravni fakultet.
- Petrović, B. (2002). O drogama koje je najčešće zloupotrebljavaju. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*. 287-310.
- Služben vesnik na RM, br. 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 827/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 i 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 169/2016, 97/2017, 170/2017 i 248/2018.
- Službene novine Federacije BiH, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014 i 75/2017.
- Službeni glasnik BiH, br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 i 46/2021.
- Službeni glasnik BiH, br. 8/2006.
- Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 19/2020.
- Službeni glasnik RS, br. 37/2002 i 108/2005.
- Službeni glasnik RS, br. 110/2003 i 29/2004.
- Službeni glasnik RS, br. 85/2005.
- Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.
- Službeni glasnik RS, br. 107/2005 i 25/2019.
- Službeni list RS, br. 98/2006 i 115/2021.
- Službeni glasnik RS, br. 99/2010 i 57/2018.
- Službeni glasnik RS, br. 121/2012.
- Službeni glasnik RS, br. 15/2016.
- Službeni glasnik RSrpske, br. 64/2017, 104/2018, 15/2021 i 89/2021.
- Službeni list CG, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018 i 3/2020.
- Službeni list CG, br. 28/2011 i 35/2013.
- Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 2/64.
- Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 2/64 i 3/78.
- Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 40/73.
- Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 14/90.

Službeni list SFRJ, br. 13/91.

Službeni list SFRJ, br. 46/91.

Službeni list SRJ, br. 45/92.

Stojanović, Z. (2022). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd: Dosije.

Teofilović, P. (2023). *Mehanizmi zaštite ljudskih prava*. Novi Sad: Fakultet za pravne i poslovne studije.

Uradni list RS, br. 55/2008, 66/2008, 39/2009, 91/2011, 55/2014, 6/2016, 38/2016, 27/2017 i 23/2020, 91/2020, 95/2021 i 186/2021.

Vuković, I. (2021). *Krivično pravo. Opšti deo*, Beograd: Pravni fakultet.

TERM AND CHARACTERISTICS OF THE OBJECT FOR CRIMINAL OFFENSES OF DRUG ABUSE

Dragan Jovašević PhD,

Full professor, Faculty of law, University of Niš

Abstract: *In modern crime, in addition to economic, property and corruption crime, a large share is also occupied by drug crime. It includes the forms of criminal acts of natural and legal persons that are aimed at endangering people's health by undertaking various activities of production, processing or placing on the market of narcotic drugs (and similar substances and preparations), i.e. enabling other persons to enjoy narcotic drugs. All of these crimes are drug abuse crimes. This means that they are carried out according to a special type of object of attack - natural or synthetic narcotic drugs, that is, other similar substances and preparations whose concept, types and characteristics are determined by medical regulations.*

Key words: *crime, human health, object, narcotic drugs, preparations, medical regulations*